

Teden dni kasneje smo v Hrašah izvedli tudi terenski dan Društva študentov biologije, ki je pokazal, da se z večjim številom opazovalcev poveča možnost, da opazimo več vrst. Terenski dan je vodil Damjan Vinko, poleg njega pa sva terenizirali še dve. Izkazalo se je, da sem prvokrat izpustila iz nabora vrst blede devo *Aeshna mixta*, rjavo devo *Aeshna grandis*, modrega bleščavca *Calopteryx virgo* in pasastega bleščavca *C. splendens*. Predvsem zanimivi sta po mojem mnenju najdbi obeh dev, ki za raziskovano območje nista ravno značilni in sta le poredko opaženi.

LITERATURA:

DIJKSTRA, K.-D.B. & R. LEWINGTON, 2006. *Field guide to the Dragonflies of Britain and Europe*. British Wildlife Publishing, Gillingham.

(N. ERBIDA)

DROBTINICE IN OCVIRKI

Drobtinice in ocvirki so rubrika, ki je namenjena objavi posamičnih favnističnih podatkov, zanimivih opažanj in dogodkov, ki so morda "premajhni" za objavo članka, v terenskih beležnicah in naših glavah pa nanje kaj kmalu pozabimo. Zaželeni so podatki za redke in ogrožene vrste, predvsem iz območij od koder doslej niso bile znane, izjemno zgodnja ali pozna opazovanja določene vrste, notice o nenavadnem vedenju, kratka karkoli zanimivega iz tega ali onega razloga. Podatki naj bodo čim bolj natančni, zato je nujna navedba datuma, natančne lokalitete in imena popisovalca. **Prispevke prosim pošljite na naslov: Matjaž Bedjanič, Kolodvorska 21b, 2310 Slovenska Bistrica, ali na e-naslov: matjaz_bedjanic@yahoo.com** Vljudno vabljeni k sodelovanju tudi v prihodnje!

ZANIMIVA SEPTEMBRSKA OPAZOVANJA IZ OPUŠČENEGA KAMNOLOMA V DOLINI BELE PRI POLJČANAH

Sredi septembra odonatologi navadno že pospravljamo svoje mreže, saj se dogajanje okoli voda povečini umiri in se tja do novembra omeji na opazovanja kamenjakov in dev. Nekatera leta so v tem pogledu izjemna in če je vreme

ugodno, se lahko avgustovski kačjepastirski živžav podaljša še krepko v september. Žal pri nas tovrstna sistematična opazovanja manjkajo, tako da so »pozna« opazovanja nekaterih poletnih vrst navidez še redkejša, kot sicer ...

Kakorkoli, kot že mnogokrat smo se na družinskem izletu dne 12-IX-2009 ustavili pri mlakah v opuščenem kamnolomu severovzhodno od Lovnika blizu Poljčan (AS 93b3, alt. 360m). Pravzaprav smo si prišli v naravi ogledat sveže postavljene informacijske table z odonatološko vsebino, vendar brez opazovanja in fotografiranja kačjih pastirjev seveda ni šlo. Poleg za ta čas običajnega vrveža modrozelenih dev *Aeshna cyanea*, krvavordečih kamenjakov *Sympetrum sanguineum* in progastih kamenjakov *S. striolatum*, pa me je naenkrat presenetil pogled na osamljenega samčka modrega bleščavca *Calopteryx virgo*. Kljub za vrsto neobičajno poznemu datumu je naš junak prav gizdavo posedal po vejah osončenega ostenja kamnoloma, deloval je sveže in barvito, brez vsakršnih poškodb. Zaradi tega je skoraj gotovo, da se je preobrazil šele nedolgo tega, morda kdaj konec avgusta ali v začetku septembra, vsekakor precej izven običajnih okvirov za to vrsto. Ali je imel srečo pri iskanju kakšne podobno »zapoznele« samičke, nam do zaključka redakcije ni uspelo izvedeti ... Zanimivih opazovanj pa s tem ni bilo konec. Pri plezanju za firfotajočim modrim bleščavcem sem opazil še samičko povirnega studenčarja *Cordulegaster bidentata*, ki se je negibno oprijemala posušene steblike na strmem dolomitnem pobočju. Za razliko od bleščavca je delovala mnogo bolj zdelano in utrujeno in je najverjetneje preživljala svoje zadnje dneve. Ob vračanju je v mlako pred našimi očmi pristal še samček povirnega studenčarja, ki smo ga sicer rešili utopitve, vendar mu življenja s tem zagotovo nismo mnogo podaljšali ... Za zaključek povejmo, da lahko iz fenoloških grafov v *Atlasu kačjih pastirjev Slovenije* razberemo, da je septembrskih opazovanj modrega bleščavca in povirnega studenčarja sicer še nekaj (KOTARAC, 1997). Vsekakor pa so redka in prej izjema, kot pravilo.

Čisto za konec pa še nekaj besed o sami lokaliteti. Opuščeni kamnolom v dolini Bele leži le slab lučaj od magistralne ceste Lovnik - Zgornje Poljčane, ob makadamski poti proti Galkam. Po prenehanju človekove aktivnosti je območje že dolga leta prepuščeno naravni sukcesiji. Ta je vsled razgaljene in s hranili revne kamnite dolomitne podlage počasna, vendar se je tukaj že razvilo zanimivo sekundarno življenjsko okolje za številne rastlinske in živalske vrste.

Manjše mlake v kamnolomu so zlasti pomembne kot življenjski prostor številnih ogroženih živalskih vrst. Zanimivo je skupno pojavljanje vseh treh pri nas živečih pupkov - velikega pupka *Triturus carnifex*, alpskega pupka *Triturus alpestris* in navadnega pupka *Triturus vulgaris*. V mlakah živi kar okoli 15 vrst kačjih pastirjev. Le nekaj korakov od kamnoloma teče potok Bela. Kratek sprehod ob vijugah potoka in močvirnem gozdu je kljub komarjem prava osvežitev v poletni vročini. Najbolj radovedni ljubitelji narave bodo v potoku pod kakšnim kamnom odkrili raka koščaka *Austropotamobius torrentium*, ali pa bodo ob nizkem letu nad

žuborečo gladino opazili velikega studenčarja *Cordulegaster heros*, nekoliko redkeje pa tod srečamo tudi povirnega studenčarja *C. bidentata*.

NARAVNA VREDNOTA

Na obisku pri pupkih in kačjih pastirjih

Le nekaj korakov pred nami se nahaja manjši opuščeni kamnolom. V njem je narava v desetletjih po izkoriščanju, ubrala svojo pot in počasi pričela za rastlinski in živalski svet ustvarjati dragoceno nadomestno življenjsko okolje.

Na bregovih mlak in luzic, ki so raztresene po kamnolomu, nas od pomladi do jeseni, v družbi močvirskih in vodnih rastlin, z letalskimi vragolijami navdušujejo pisano obarvani kačji pastirji, pupki, žabe in hribski urhi. Sem ter tja srečamo tudi kakšno kuščarico ter nestrupeni kači belouško in kobranko.

Ali veste, da ličinke kačjih pastirjev živijo pod vodo? So požrešne plenilke manjših vodnih živali in niso odraslim krilatcem prav nič podobne. Oglejte si njihov življenjski krog na spodnji risbi. Morda najdete na obrežnem rastlinju kakšen lev, najbolj radovedni pa na dnu mlake opazite kakšno ličinko!

Vodno bivališče si s kačjimi pastirji delijo vse tri vrste pri nas živečih pupkov: veliki, alpski in navadni pupek. Za opazovanje njihovega svatovanja v mlakah so kot nalašč pomladni meseci, poleti pa tukaj ostanejo le ličinke. Odrasli osebk namreč mlako zapustijo in zaživijo bolj skrito kopensko življenje.

Opuščeni kamnolom v dolini potoka Bele je razglašen za zoološko naravno vrednoto.

Za zaljubljene pupke in kačje pastirje ga ohranimo tudi v prihodnje!

Razvojni krog kačjega pastirja:

- 1 - parjenje
- 2 - odlaganje jajec
- 3 - 6 razvoj ličinke
- 7 - zadnja levitev oz. preobrazba
- 8 - odrasel osek.

SLIKA 1: Informativna tabla z odonatološko vsebino, ki je postavljena na vhodu v opuščeni kamnolom v dolini potoka Bele pri Poljčanah.

Kljub majhnosti je kamnolom v dolini potoka Bele pomembno sekundarno življenjsko okolje, ki ga odlikuje pestra paleta močvirskih in vodnih bivališč. S *Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot* (Uradni list RS, št. 111/04) je razglašen za zoološko naravno vrednoto lokalnega pomena in predlagan za zavarovanje.

LITERATURA:

KOTARAC, M., 1997. *Atlas kačjih pastirjev (Odonata) Slovenije z Rdečim seznamom: projekt Slovenskega odonatološkega društva*. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 205 str.

(M. BEDJANIČ)

Razstava v Prirodoslovnem muzeju Slovenije

EVOLUCIJA ZEMLJE IN GEOLOŠKE ZNAČILNOSTI SLOVENIJE

Geološki procesi so v več milijardah let izoblikovali čudovit moder planet – Zemljo. Vse od njenega nastanka pa do danes sile iz njene notranjosti in moč sonca preoblikujejo njeno podobo in postavljajo mejo med morjem in kopnim. Ta enkratni in neponovljiv planet je ustvaril razmere, kjer je nastalo življenje. Vulkanski izbruhi, potresi in padci meteoritov so vsakih nekaj deset milijonov let zaznamovali spremembe, ki so se odrazile tako v podobi planeta kot v izumiranju in razvoju rastlinskih in živalskih vrst.

Na pregledni geološki razstavi o planetu Zemlji so v Prirodoslovnem muzeju Slovenije predstavljeni glavni geološki procesi s primeri iz zakladnice geološke dediščine Slovenije. Posamezne atraktivne vsebine so dodatno predstavljene z animacijami in kratkimi filmi. Na razstavi si boste med drugim lahko ogledali najnovejši slovenski meteorit, najstarejše morske konjičke, maketo Vodni krog in druge zanimivosti.

In zakaj je razstava zanimiva tudi iz odonatološkega vidika? Če najprej skočimo v obdobje pred 300 milijoni let je tukaj prvič predstavljena velika maketa kačjega pastirja iz zgornjega karbona. Na svetlobnem panoju je predstavljena tudi podoba miocenskega neba. Kačji pastirji tukaj seveda ne